

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
lesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

IX. Soluuntur argume[n]ta Græcorum, & aliorum, qui quocunque modo eis
fauent.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

celebrare solitos, etiam die 2. vel 4. vel 6. quibus diebus non fuisset celebratum, si esset vera Burgenfis opinio.

PRAETEREA est argumentum huic non dissimile. Epiphanius hær. 70. Audianorum, Theophilus in epist. ad Theodosium apud Bedam de ratione temporum, cap. 57. Ambrusius epist. 83. ad Episcopos Æmiliæ, & Beda de ratione temporum, cap. 59. ponunt aliud discrimen inter Pascha Christianorum, & Iudæorum, ac Iudaizantium, quod Pascha Christianorum non solum non sit luna 14. si illa venerit extra Dominicam, sed neque si venerit in Dominica. Quando enim illa accidit, ut luna 14. venerit in Dominica, tunc expectamus sequentem Dominicam, & Pascha celebramus luna 21. At Iudæi, & Iudaizantes in ipsa 14. luna celebrabant etiam si esset Dominica; quare aliquando fiebat (ut notat Beda) ut per integram hebdomadam distarent Paschata, & Christiani eo die inciperent, quo Iudæi finiebant. Ex hac autem obseruatione manifestè sequitur, Pascha Iudæorum tempore illorum Patrum aliquando incidisse in Dominicum diem, & diem festum azymorum in diem lunæ, ac per hoc nondum coepisse traditionem illam Iudaicam, quæ cauit, ne die Lunæ, Mercurij, & Veneris festum azymorum celebrari liceret.

ADDE his omnia testimonia Scripturæ, & Patrum supra citata, quibus probauimus in die passionis Domini fuisse Hebræis diem festum, ac solennem: inde enim necessariò sequitur, ut eodem die tum Christus, tum Hebræi Pascha celebrauerint.

CAPVT NONVM.

Soluuntur argumenta Græcorum, & aliorum, qui quocunque modo eis fauent.

RESTAT nunc, ut argumenta Græcorum, & eorum, qui eis fauent, breuiter diluamus. Argumenta ducunt PRIMVM ex Scripturis. DEINDA ex Patribus. POSTREMO ex ratione.

PRIMVM testimonium Scripturæ, Matthæi 26. *Dicebant autem; Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo. RESPONDEO;* Fuit illa quorundam sententia in eo Concilio, sed non obtinuit: præualuit enim eorum sententia, qui iudicauerunt non esse negligendam occasionem Christum necandi quocunque tempore.

SECVN-

SECUNDVM testimonium Marci 15. Ioseph mercatus est sindonem, & Luca 23. mulieres parauerunt aromata. Ibidem Iudæi egerunt causam criminalem contra Christum, & eum comprehenderunt, examinârunt, &c. Quæ sanè in die festo licita non erant: nam Leuit. 26. in festo azymorum prohibentur omnia opera seruilia. RESPONDEO; In festo prohibentur opera seruilia, sed non opera pietatis, & charitatis, & maximè necessaria. Sepelire autem mortuos, opus charitatis est, non opus seruile; & proinde etiam aromata parare, & sindonem emere ad corpus sepeliendum, non potuit esse prohibitum, præsertim cum opus illud differri non posset, imminente iam Sabbato. In Sabbato enim maior quies præcipiebatur, quàm in vlllo alio festo. Vnde in Sabbato neque ignis accendi poterat, neque cibi præparari: quæ licita erant in aliis festis, etiam in Paschate, vt patet cap. 12. Exodi. Quod autem attinet ad Iudæos, qui causam criminalem egerunt, non erant illi tam delicatæ conscientiæ, vt putarent id fieri non posse: satis existimabant se detulisse honoris diei festo, quod non suis manibus Christum lapidârunt.

TERTIVM testimoniũ Ioan. 13. *Ante diem festum Pascha.* RESPONDEO; Loquitur de die artificiali, vt supra diximus. Et si enim in illa nocte, in qua Dominus loquebatur, festum Paschæ inciperet, tamen dies festus erat is, qui sequebatur eam noctem, non qui præcesserat: quemadmodum & nos solemus in vespera Sabbati sancti dicere; Cras erit festum Paschæ; licet iam cœperit festum celebrari in officio Ecclesiastico.

QUARTVM testimonium Ioan. 18. *Ipsi non intraierunt in pratorium vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.* RESPONDEO; Omissis aliis solutionibus; Pascha vocatur eo loco non agnus Paschalis, qui solùm 14. die ad vesperam immolabatur, sed victimæ Paschales, quæ ex ouibus, & bobus quotidie in diebus Paschæ immolabantur. Deuter. 16. *Immolabis Phasæ Domino Deo tuo de ouibus, & bobus in loco quem elegerit Dominus.* 2. Paralip. 35. *Dederunt sacerdotibus ad faciendum Phasæ pecora duo millia, & boves sexcentos.* Iosephus lib. 3. antiquit. cap. 13. referens id quod habetur Num. 28. de immolatione duorum vitulorum, arietis, & hirci, & feprem agnorum, quæ fiebat singulis diebus Paschæ: dicit vitulos, arietē, & agnos holocausta fuisse, sed hircum fuisse sacrificium pro peccato, & ex eo quotidie parari solitum epulum sacer-

sacerdotibus. Illa igitur victima Paschalis, quæ edenda à sacerdotibus erat, est illud Pascha, de quo loquitur S. Ioannes, cum ait: *Ipsi, nimirum Pontifices, non introierunt, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* Nam non licuit sacerdotibus, nisi purificatis, edere sacrificia, patet Leuit. 21.

QVINTVM testimonium Ioan. 19. *Erat autem Parasceue Pascha hora quasi sexta.* RESPONDEO; Parasceue non erat apud Hebræos, nisi propter Sabbatum: siquidem ante Sabbatum necessaria erat Parasceue, id est, preparatio ciborū, quia in Sabbato cibi parari non poterant. Quare Ioan. 19. sic legimus: *Propter Parasceuen Iudaorum, ut non remaneret in cruce corpora Sabbato: erat enim magnus dies ille Sabati.* Vbi vides, Parasceuen fuisse nō ad Pascha, sed ad Sabbatum, quod illo anno celebrius erat, & magnū Sabbatum dicebatur, quia incidebat intra hebdomadam Paschalem, quæ tota solennis erat, licet primus, & vltimus dies solenniores essent. Hinc etiam Marcus cap. 15. ita illud idem expressit: *Erat Parasceue, quod est ante Sabbatum,* & Lucas cap. 23. inquit, *Erat autem Parasceue, & Sabbatum illucescebat.* Illud igitur Parasceue Paschæ non significat Parasceuen ad Pascha, sed Parasceuen in Paschate occurrentem: quomodo si nos diceremus; *Erat feria VI. Paschæ.*

VLTIMO, proferebant olim Græci teste Anselmo illud Amos 4. *Sacrificate de fermentato laudem,* vel ut veritè Aquilæ: *Sacrificate de fermentato Eucharistiam.* RESPONDEO; Testimonium hoc, testimonium est imperitiæ, vel impudentiæ Græcorum. Nam Propheta ille dicit irridendo, & reprehendendo Hebræos, qui pro Deo idola colebant, & pro azymis fermentum offerebant. Sic enim præcedit: *Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicare prevaricationem, &c.* Vide Hieronymum, & Rupertum in hunc locum Prophetæ. Atq; hæc sunt quæ ex Scripturis proferre solent.

Iam ex Patribus nonnulli proferuntur, quorum testimonia breuiter explicanda sunt. PRIMO S. IRENAEVS libro 4. cap. 23. dicit, Mosem Deuter. 16. prædixisse Christi passionem, quoad locum, cum ait, immolandum esse agnum Paschalem in loco, quem elegerit Dominus, id est, in Hierusalem; quoad diem, cum nominavit diem Paschæ, & quoad horam, cum dixit ad vesperam esse immolandum. Ex his nonnulli colligunt, Christum occisum esse secundum Irenæi sententiam luna

luna 14. quando agnus immolari solebat, & proinde cœnam Domini celebratam luna 13.

RESPONDEO; Quæ dicit Irenæus verissima sunt, sed nihil faciunt pro aduersariis: nam Christus occisus est in Hierusalem: item in die Paschæ, quamuis luna 15. non 14. Nam (vt supra diximus) primus dies Paschæ incipiebat in vespera diei 14. & durabat vsq; ad vesperam diei 15. Denique occisus est ad vesperam, quia obiit hora nona, quæ est hora vespertina. Adde, quod Irenæus per vesperam, nō tam intellexit vesperam diei, quam vesperam mundi: dicit enim per vesperam significasse Mosē temporum extremitatem; ad quem modum exposuerunt illud, ad *Vesperam*, etiam Cyprianus lib. 2. epist. 3. & Ambrosius epist. 83.

SECUNDO obiicitur TERTULLIANVS, qui in lib. contra Iudæos sic ait: *Hoc enim & Moyses initio primi mensis novorum facturos vos prophetauit, cum omne vulgus filiorum Israël ad vesperam agnum esset immolaturum.* Vbi loquitur de Christi passione, ac dicit, prædictum fuisse, vt Christus occideretur illo tempore, quo agnus immolabatur: constat autem agnum immolari solitum luna 14. ad vesperam.

RESPONDEO; Significat Tertullianus illa ipsa die, qua agnus immolabatur, Christum immolandum, & hoc impletum est: nam (vt supra diximus) dies prima Paschæ extendebatur vsq; ad vesperam feriæ sextæ. Non autem significat eadem hora præcisè fuisse immolandum Christum, qua agnus immolabatur; id enim fieri non poterat. Nam agnus immolabatur post occasum solis, & Christus immolandus erat in meridie. Et PRÆTEREA si die Veneris ad vesperam fuisset agnus immolandus, vt aduersarij dicunt, tunc non fuisset Christus occisus in Paschate: nam ipse occisus fuit ante occasum solis; Pascha autem incipiebat post occasum solis. DENIQUE occisionem Christi non peractam, nisi die 15. apertissimè ibidem Tertullianus docet, cum ait, fuisse diem illum Hebræis festiuum; & de illo exponit verba Amos 8. *Occidet sol in meridie, & conuertam diem festum vestrum in luctum, &c.*

TERTIO obiicitur EPIPHANIVS, qui hæresi 50. sic ait: *Oportebat Christum in decima quarta die immolari secundum legem.* Quod si dies passionis Christi fuit XIV. certè sequitur (vt Græci volunt) diem cœnæ Domini fuisse XIII.

RESPON-

RESPONDEO; Loquitur Epiphanius de immolatione Christi non in se, sed in typo, & figura, ac si clarius dixisset oportuisse agnum, qui figura Christi erat, immolari luna 14. ad vesperam. Nam idcirco addidit, *secundum legem*: reprehendit enim eo loco Epiphanius Quartadecimanos iudizantes, ac dicit, eos multum detrimenti accipere ex eo, quod celebrant Pascha 14. die cum Iudæis, & non potius die Dominico cum Christianis; & rationem reddit, quia immolatio Christi, typica nimirum, quæ fiebat secundum legem die 14. significabat Synagogam lumen suum amissuram Christo veniente. Nam dies XIV. est vltima incrementi ipsius lunæ, peracta autem die 14. incipit lunæ lumen deficere, nimirum in die 15. Itaque Iudæi cum agnum immolabant luna 14. ad vesperam, obscuracionem suam prophetabant: cuius obscuracionis participes fiunt quotquot eos in Paschæ celebratione imitari malunt, quàm Ecclesiam Christi. Hæc est eo loco sententia Epiphaniij, cuius auctoris apertissima testimonia pro nobis supra retulimus.

QUARTO obiiciunt CHRYSOSTOMVM homilia 82. in Ioan. vbi duo dicit. PRIMVM est, Christum comedisse suam Pascha pridie, quàm illud comederint Iudæi. ALTERVM, Christum præuenisse vnum diem in cœna manducanda, vt referret mortem suam Parasceue, quando etiam olim fuit Pascha. Ex quibus colligitur secundum Chrysostomum diem Parasceues, in quo Dominus necatus fuit, fuisse lunam 14. in qua Pascha secundum legem celebrari debuit. Similia omnino scribit THEOPHYLACTVS in cap. 18. Ioan.

RESPONDEO; Hic locus Chrysostomi, & Theophylacti explicandus est per alium eorundem auctorum. Nam Chrysostomus homil. 85. in Matthæum, & Theophylactus in cap. 26. Matth. scribunt Principes sacerdotum tota nocte occupatos fuisse in negotio mortis Christi procurandæ, & idcirco non potuisse cum ceteris debito tempore Pascha manducare, nimirum in nocte feriæ quintæ, sed distulisse cœnam illam agni Paschalis in sequentem diem. Vbi etiam addunt ij auctores, in hac re præuicatos esse legem Dei, Principes illos sacerdotum, quod Pascha non egerint tempore debito, & hoc modo exponunt locum illum: *Ipsi non introierunt, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha*, Ioan. 18. Hinc ergo intelligendum est in testimonio nobis obiecto, cum Chrysostomus,

stomus, & Theophylactus dicunt, Christum comedisse Pascha pridie, quàm illud ipsi comederint, non significare, Pridie, quàm populus Iudæorum, sed solùm pridie, quàm sacerdotes illi, qui in nece Christi tota nocte occupati fuerant. Itaque Dominus manducauit illa nocte, qua omnes alij communiter manducabant.

DEINDE quod Chrysoftomus & Theophylactus addunt, Christum præuenisse vnum diem, vt seruaret mortem suam in Parasceuen, quãdo etiam olim Pascha fuerat, duobus modis exponi potest. PRIMVM, vt illud, (*quando etiam olim Pascha fuerat*) non referatur ad Parasceuen, sed ad præcedentem diem. vt sensus sit; Christus præuenit vno die Principes Iudæorum in Pascha edendo, vt cædem suam seruaret in Parasceuen. Ipse enim Pascha manducauit pridie Parasceues, id est, luna 14. quando etiam olim Pascha fuit: & secundum hanc expositionem nulla remanet difficultas.

SECUNDO dici potest illud (*quando etiam olim*) referri ad Parasceuen: sed Chrysoftomum non loqui de Pascha, vt Pascha significat immolatione agni, vt falsò Græci existimant, & vt significat festum Paschæ. Quare hic est eorum verborum sensus; Christus in manducando agno Paschali præuenit vno die Principes illos sacerdotum, & proinde manducauit die Iouis, qui fuit XIII. lunæ, vt seruaret mortem suam in ipsum Paschæ festum, id est, in diem 14. lunæ, quando etiam olim Pascha, id est, Paschæ festum erat. Quod autem hic sit verus sensus, & non velit Chrysoftomus dicere, feria illa sexta fuisse diem 14. & tempus legitimum immolationis agni Paschalis, ex duobus manifestè colligitur. PRIMVM, quia si ita esset, Pontifices illi non fuissent præuaricati legem, dum distulerunt manducationem agni in feriam sextam. At Chrysoftomus disertis verbis præuaricatos illos fuisse docet. DEINDE, quia idem Chrysoftomus homil. 86. & 87. in Matth. affirmat, ipsum diem occisionis Christi fuisse festiuum, & solennem Hebræis.

QUARTO obiicitur AVGVSTINVS, & cum eo venerabilis BEDA. Nam Augustinus lib. 3. de consensu Euangelistarum, cap. 13. refert quosdam dixisse Pascha Iudæorum eo anno, quo Christus mortuus est, in cœpisse in sequenti Sabbato: & ideò sextam illam feriam dictam esse Parasceuen Paschæ. Sed cum id Augustinus non approbet, sed simpliciter referat, non

non

non est multum de ea re laborandum. Approbat quidem Augustinus, quod illi iudem dixerant, preparationem ad Christi immolationem coepisse ab hora nona noctis; & proinde horam tertiam diei fuisse horam sextam Parasceves, Paschæ Christianorum, id est, Christi mortis: & hoc idem repetit tract. 17. in Ioan. & idem habet Beda in cap. 19. Ioan. Priorem autem illam sententiam de Pascha Iudæorum inchoante die Sabbati nusquam approbat Augustinus, vel Beda, vel alius bonus auctor ex veteribus.

RURSUS obiici solet, quod dicunt, Augustinus tract. 20. in Ioan. & Beda in cap. 19. Ioan. acceleratam fuisse Dominicam pulturam propter Parasceven Iudæorum, quia illa nocte cenam puram comesturi erant. SED nulla hic difficultas est: non enim cœna pura significat agni Paschalis manducationem, sed cœnam quandam solennem, quam Iudæi sumunt in vespera feriæ sextæ, ad initium videlicet Sabbathi. Unde ab ea cœna, ipsa etiam feria sexta dicebatur ab eis cœna pura, ut patet ex Irenæo lib. 1. cap. 10. & lib. 5. cap. 23. & ex Beda in cap. 43. Lucæ.

SEXTO obiici potest ANSELMVS, qui in cap. 27. Matthæi, dicit, se certa ratione comperisse Christum luna 14. esse occisum, & luna 13. præter ordinem diuinæ legis celebrasse suum Pascha. SED dubium esse non potest, quin totus iste locus ab aliquo Græcorum fautore fuerit insertus in lib. S. Anselmi, & quidem parùm prudenter. Nam Anselmus apertissimè contrarium docet in commen. cap. 26. in illa verba: *Prima autem die azymorum*; ubi dicit, Christum 14. die comedisse agnum, & 15. die fuisse crucifixum.

SEPTIMO obiiciebant Græci can. II. VI. Synodi, in quo cauetur, ne clerici, aut laici comedant azyma Iudæorum. RESPONDEO; Prohibetur eo canone commercium cum Iudæis præcipuè circa ritus religionis. Itaque noluerunt Patres, ne Christiani celebrarent cum Hebræis dies azymorù, aut alios eiusmodi ritus.

OCTAVO obiiciunt Ioannes Hentenius præfatione in Euthymium, & Cornelius Iansenius in commentario Matthæi cap. 26. testimonium historici cuiusdam antiqui, qui Hebræicè scripsit librum סדר עולם seder olam, in quo asseritur, traditionem illam Hebræorum, ne festum Paschæ celebraretur feria 2. 4. aut 6. initium habuisse statim à templo reparato post

post reditum à captiuitate Babylonica, ex quo sequitur, Christi tempore iam vsu receptam fuisse illam traditionem.

RESPONDEO; In libro Seder olam, tam maiore, quam minore, quem nuper Latinum fecit Gilbertus Genebrardus, non inuenitur ea traditio. Deinde etiam si ibi inueniretur, cum auctor ille vix ante quingentos annos scripserit, & multa alia falsa tradiderit, nihil mirum esset, si etiam in hoc mentitus esset. Certè falsum esse, Christi tempore eam traditionem in vsu fuisse, supra euentissimè demonstrauimus etiam testimonio Rabbi Abenezræ.

ULTIMO obiicit Calvinus loco citato testimonia historiarum, quæ dicunt, ab Alexandro Papa institutū esse, vt ex pane azymo Eucharistia conficeretur, cum ante Alexandrum omnis Ecclesia fermentato vt consueuisset. Itaque mos Græcorum fuit in primitiua Ecclesia, & Apostolicus censendus, ac meritò retinendus videtur.

RESPONDEO; Rectè fecit Calvinus, quod nullius historici nomen adscripsit: nullus enim id tradit, quod ipse dicit; neq̃ verisimile est vlllo modo. Nam loqui non potest Calvinus de Alexandro I. aut II. aut aliis posterioribus: isti enim fuerunt omnes post Leonem IX. qui acerrimè defendit sententiam Latinæ Ecclesiæ de Eucharistia in azymis conficienda. Loquitur igitur de Alexandro I. qui sedit circa annum Domini C. X. Ac vt omittam, à nemine scriptum esse, quod hic Alexander azyma instituerit, non est probabile primis illis annis, in quibus Ecclesiæ in plurimis iudaizabant, & factum Domini adedò recenserat, vt aliqua Ecclesia fermentato vt maluerit, quàm azymis. Adde, quòd Leo IX. in epist. ad Michaelem cap. 5. dicit, Romanam Ecclesiam à Petro, non ab Alexandro, vt Calvinus mentitur, didicisse qualiter diuina mysteria celebrari debeant: & per mille, & XX. annos à passione Domini retinuisse eundem morem. & cap. 24. dicit, sanctos Martyres primitiua Ecclesiæ nostris azymis saginatos. Atque hæc de testimoniis.

Restant argumenta ex ratione. Et quidem Græci triplici ratione potissimùm vtebantur, quæ sunt apud Anselmum in libro de azymo, & verbosissimè referuntur à Centuriatoribus Magdeburgensibus, ex libris Michaelis Episcopi Constantinopolitani, & Nicetæ, Centur. II. cap. 8. &

apud Euthymium in cap. 26. Matthæi, & nuper etiam repetita sunt ab Hieremia Episcopo Constantinopolitano in censura ad Confessionem Augustanam, cap. 10.

PRIMA ratio est eiusmodi: *Dominus cum Eucharistiam instituit, panem accepit. At azymum non est panis. Panis enim Græcè dicitur ἄζυμος à verbo ἄζω quod est, attollo: non autem attollitur farina, seu conspersio, nisi per fermentum.*

RESPONDEO; Hoc argumentum, vel nihil probat, vel pro nobis facit cōtra Græcos: nam in Scriptura nomen panis commune est ad azymum, & fermentatum. Et quia de fermentato nemo dubitat; probatur de azymo ex illis Lucæ ult. *Accipit panem, benedixit, &c.* Et infra: *Quomodo cognouerunt illum in fractione panis.* Illum enim fuisse panem azymum, certum est, quia id factum est, quod Lucas narrat, tertia die azymorum, vel secunda die secundū Græcos; quibus diebus non inueniebatur apud Hebræos nisi azymus panis. PRAETEREA Leuit. 7. dicuntur panes cum fermento, & panes absque fermento. DENIQUE Theodoretus, Græcus auctor in cap. 10. Danielis, notat in seculo eo qui panem azymum, panem vocari posse negant.

Hoc ergo fundamento posito, colligimus Matth. 26. illa verba: *Accipit panem, benedixit, &c.* de azymo exponi posse, cū nomen sit commune: & præterea non solum posse, sed etiam oportere, cū iam ostenderit id factum primo die azymorum. Vel igitur panis azymus differt specie à fermentato, vel non. Si differt, vt Græci volunt; ergo non potest Eucharistia confici in fermentato: non enim confici potest in alia specie, quàm in ea, quam Dominus instituit. Si non differt, vt verè Latini affirmant; ergo potest confici, tum in azymo, tum in fermentato: in azymo quidem, quia Dominus sic fecit; in fermentato autem, quia non differt specie ab azymo. Itaque videtur argumentum, si quid valet, contra Græcos valere. Sed reuera nihil valet, cū non differat essentialiter azymus, & fermentatus.

Porro illa Etymologia vocis ἄζυμος ab eleuando, aut ab accidentali conditione sumpta est, vt in aliis multis factum videmus: aut non dicitur ἄζυμος, quia eleuetur per fermentum, sed potius quia eleuet naturam humanam nutriendo, & augendo corpora nostra, qui effectus communis est panis azymo cum fermentato. Sed

Sed hinc nascitur argumentum Caluini loco supra notato. Nam si accidentaria differentia est inter azymum, & fermentatum, qualis est etiam inter vinum album, & rubrum; non oporteret in Sacramento Eucharistiæ maiori cura querere panem azymum, quam quærimus vinum album; sed esset omnibus permittendum, ut liberè uterentur quouis pane, ut liberè uterentur quouis vino.

RESPONDEO; Multum interest inter differentiam azymi, & fermentati, & differentiam albi, & rubri vini. Nam INPRIMIS constat Dominum usum esse azymo: non autem constat utrum vino albo, an rubro usus sit; & idcirco constanter retinemus azymum propter Domini exemplum, de vino non sumus solliciti, quia non habemus simile exemplum. DEINDE differentia azymi, & fermentati Deus sæpe usus est ad varia mysteria significanda, ut patet extoto Leuitico, ubi ferè semper præscribuntur panes azymi, ob significationem puritatis, & sinceritatis; nusquam autem Deus usus est differentia vini albi, aut rubri ad aliquid significandum: idè Ecclesia ob significationem retinet azymum, vinum autem indifferenter adhibet seu album sit, seu rubrum.

SECUNDA ratio Græcorum est, quia azyma sunt propria Iudæorum; ergo consecrare Eucharistiæ in azymo pane, est iudaizare.

RESPONDEO; Non est iudaizare, uti iisdem rebus, quibus utebantur Iudæi; sed uti eodem ritu, & ad eundem finem. Itaque uti azymis cum agno Paschali, & ad significandam Christi puritatem, & sinceritatem futuram, & ipsius passionem, & mortem, est planè iudaizare; & illicitum: at uti azymis ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum, & ad significandam Christi puritatem & sinceritatem, quæ fuit, & est; non est iudaizare, sed implere Iudæismi figuras. Alioqui non deberemus uti aqua in Baptismo, quia illa utebantur etiam Iudæi in suis purificationibus: & denique Christus ipse nos iudaizare docuisset, si hoc esset iudaizare. Adde, quòd Iudæi in rebus sacris, non tantum utebantur azymis, sed etiam fermentato, ut patet Leuitici septimo, ubi iubentur offerri panes absque fermentato; & paulò post in alio sacrificio iubentur offerri cum fermento, & Leuitici vicesimo tertio, iubetur Pharisæi cum azymis, & ibidem præcipitur in festo hebdomada-

madarum, id est, festo Pentecostes, sacrificium ex simila fermentata. Quare si uti azymis non licet, ne iudicemus, eadem de causa nec fermento uti licebit.

TERTIA ratio: *Immolatio agni Paschalis figura fuit passionis Christi. Sed agnus immolabatur die 14. ergo & Dominus pati debuit die 14. ergo cœnam instituit die 13.*

R E S P O N D E O; Agnus Paschalis, ut supra diximus, cum explicaremus figuras Eucharistiæ, figura fuit Christi, ut in Sacramento nobis apponendus erat manducandus, & ided illa immolatio potius significabat immolationem Christi mysticam, quæ fit in sacrificio Missæ, quam immolationem cruentam, quæ in cruce peracta est: nam ided ritus agni Paschalis potius tradit modum manducandi, quam immolandi. Quia tamen agni immolatio erat etiam figura passionis Domini, debuit eodem die passio peragi, quo agnus immolabatur. Et sic factum est, nam illa vespere diei 14. in qua agnus immolabatur, ad diem sequentem pertinebat, ut dies ille festius erat. Itaque institutio Eucharistiæ, quæ principaliter figurata fuerat per agnum Paschalem, peracta est eodem die; & eadem hora, qua agnus secundum legem immolabatur: Christi autem passio, quæ minus principaliter, per eandem immolationem figurata fuerat, eodem die, licet non eadem hora, peracta fuit.

Q U A R T A ratio addi posset, non parùm difficilis. Nam secundum legem dies Pentecostes celebratur die quinquagesimo à 2. die azymorum, ut patet Leuitici 23. Sed eo anno, quo Dominus mortuus est, dies Pentecostes fuit in Dominica die, ut ex traditione Ecclesiæ patet; ergo etiam secundus dies azymorum fuit in Dominica die. Nam si numerentur dies quinquaginta à secundo azymorum inclusiuè, ut lex præcipit, necessariò fiet, ut in eodem die hebdomadæ occurrat Pentecostes, in quo occurrit dies secundus azymorum. At si dies Dominica fuit secundus azymorum; ergo dies Sabbathi fuit primus azymorum. Ergo dies passionis fuit ante diem azymorum, & multò magis dies Cœnæ Domini; atque ita vera esse videtur Graecorum sententia.

R E S P O N D E O; De hoc argumento fusè tractavi in tertio libro de Ecclesia triumphante, propè extremo. Summa

ma responsionis est: dies Pentecostes numerandos esse à primo die prophano post festum primæ diei azymorum: & idè si secundus dies azymorum sit prophanus, ut plerumque accidit, ab eo numerari debere dies Pentecostes. Si autem fortè sit dies festus, ut si occurrat in Sabbatho dies secundus azymorum, tunc à tertio die azymorum numerandos esse dies Pentecostes. Quia igitur eo anno, quo Dominus mortuus est, secundus dies azymorum fuit Sabbathum, propterea illo anno à tertio die azymorum, qui fuit de Dominico, qui apud Iudæos prophanus est, numerari cœperunt dies Pentecostes; & inde factum est, ut in diem Dominicum incideret illo anno Pentecostes.

Atque hæc de tota ista disputatione dicta sint, in qua negare non possum, quin multum me iuuerit egregium opus Doctoris Marcelli Francolini de horis canonicis, in quo fusiſſimè quæſtionem istam pertractat, cap. 51. & sequentibus. Illud autem omninò miratus sum, quemadmodum in eandem solutionem inciderimus, circa difficultatem de tempore Pentecostes; nam neque ego librum eius videram, cùm scriberem de Festis in tertio libro de Ecclesia triumphante, neque ipse scripta mea viderat, cùm librum suum conscriberet, ut idem mihi postea confirmavit.

CAPVT DECIMVM.

De vino temperando aqua in sacro calice.

LTERA controuersia de materia Eucharistiæ est de mistione vini, & aquæ. Ac **PRIMVM** referendæ erunt sententiæ aliorum, seu potius errores. **DEINDE** confirmanda veritas. Ac **DEINDE** confutanda argumenta, & mendacia aduersariorum.

Quod ad **PRIMVM** attinet, non defuerunt olim, qui prætextu sobrietatis solam aquam in calice offerendam dicerent: ut Ebionitæ apud Epiphanium, hæresi 30. & Tatiani apud eundem, hæresi 46. Aquarij apud Augustinum libro de hæresib. cap. 64. **SEDE** ea opinio continuò à Patribus explosa fuit, quod satis constaret, Dominum non aquam solam, sed vinum etiam in sacro calice ponendum esse docuisse.

F ff 3 cuiſſe.